

EN AV FIRE UTEN JOBB

Hver fjerde svenske ungdom er uten jobb eller utdanning. Fagbevegelsen er bekymret for den høye ungdomsledigheten og den økende langtidsledigheten.
– Noe er galt i Sverige, sier den nye svenske LO-sjefen Karl-Petter Thorwaldsson.

Innhold

Dårligere sikkerhetsnett	3
Velferdsstaten rakner	4
Vil ha bort den kommersielle velferden	5
Tragisk utvikling i arbeidsmarkedet	6
Skolepolitikk	8
Tøffere på toget	10
Det nye fattig-Sverige	11
Nettsider og sitater	12

Dette bilaget setter fokus på tilstanden i svensk arbeidsliv, sett fra fagbevegelsens ståsted. Bilaget er produsert av LO Media våren 2012. Reportasjeturen til Sverige er støttet av LO.

ANSVARLIG REDAKTØR:

Tore Ryssdalsnes,
tore.ryssdalsnes@lomedia.no

TEKST OG FOTO: Nina Hanssen,
nina.hanssen@lomedia.no

LAYOUT OG TRYKK: LO Media

FORSIDEFOTO: «Hver fjerde svenske ungdom er uten jobb eller utdanning.»
Illustrasjonsfoto: Nina Hanssen

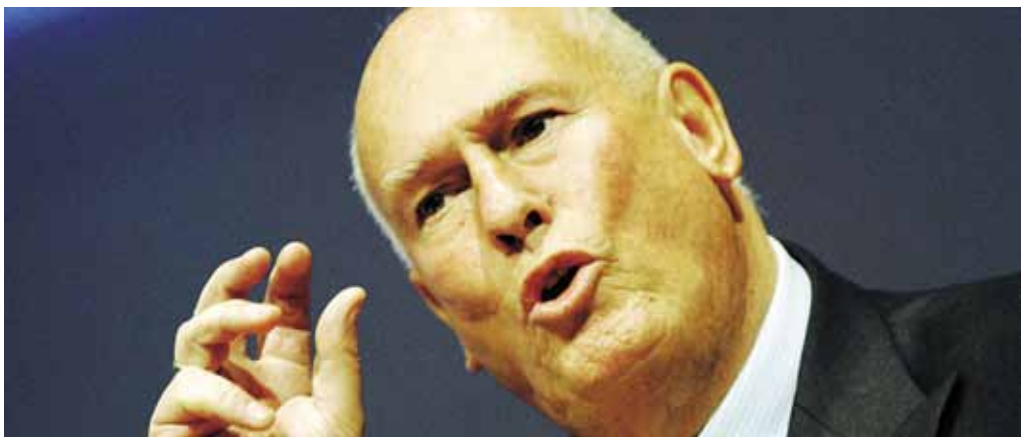

FOTO: JAN-ERIK ØSTLIE

En sannhet uten innhold?

Høyre har benyttet medieåret 2012 til å myke opp sin arbeidslivsretorikk. Høyres talsmann i arbeidslivsspørsmål, Torbjørn Røe Isaksen, har skaffet seg metervis med spalteplass gjennom å fire flagg på tidligere kamp-saker for Høyre. Sykelønningen skal nå vernes, normalarbeidsdagen skal bevares og kampen mot sosial dumping skal videreføres.

For LO er det utvilsomt en seier at Høyres talsmann begraver Bondevik-regjeringens forslag til endringer i arbeidsmiljøloven. Men vi skal ikke glede oss for tidlig. Det er to grunner til dette. Den første er at Røe Isaksen er på kollisjonskurs med store deler av sitt eget parti, NHO og Virke. Legger vi samtidig til grunn at Høyre ønsker å samarbeide med Venstre og FrP i regjering, sier det seg selv at kampen for et anstendig arbeidsliv langt ifra er over. Den andre, og kanskje viktigste årsaken til uro, ligger i vårt naboland Sverige. Her leverte Høyres søsterparti Nye Moderaterna en lignende retorikk som det Høyre nå skisserer, men da det kom til politisk handling fulgte regjeringen på ingen måte opp.

Hva er det så Høyre ønsker å kopiere fra regjeringen Reinfeldt? En privatisering og liberaliseringsbølge har skylt over Sverige. Fellesskapsløsninger er nedprioritert på bekostning av lavere skatt til de rike, og

regjeringen har gjennomført et massivt utvalg av statlige verdier. Et sterkt sosialt sikkerhetsnett bygd opp gjennom årtier er kraftig redusert, og den svenske arbeidslighetsordningen «A-kassan» er blitt dyrere. Fellesnevneren er at de politiske grepene rammer utsatte grupper som lavlønnede, kvinner og deltidsarbeidende.

Sverige har en arbeidslighet på nesten ni prosent og en ungdomslighet som er blant de høyeste i Europa. Bare dette i seg selv bør få Høyre til å reflektere over hva de vil kopiere. Den høye ledigheten og mangel på løsninger er nok en hovedgrunn til at Socialdemokraterna har økt sin oppslutning med nesten ti prosent det siste året. En sentral tillitsvalgt i svensk LO uttalte at «Nya Moderaterna har vist seg å være en keiser uten klær – de er avkledd i sak etter sak». Mye kan tyde på at dette er en korrekt beskrivelse.

For oss i fagbevegelsen er det også viktig ikke til stadighet å gjenta at Høyre har endret sin arbeidslivspolitik. Vi har ikke mye annet å støtte oss på enn sporadiske enkeltutspill og ulne formuleringer. Gjentar vi dette mange nok ganger, kan vi risikere at det etableres en sannhet uten innhold. Det kan vi ikke ta oss råd til.

Roar Flåthen, LO-leder

Dårligere sikkerhetsnett

Sverige er ikke lenger best på arbeidslighetstrygd og sykepenges.

Fra å ha hatt det nest høyeste dagpengenivået i verden i 2005, ligger Sverige nå under gjennomsnittet for de utviklede industrilandene i OECD, ifølge den ferske rapporten «Sveriges socialförsäkringar i jämförande perspektiv».

A-kassan svekket. Det mest spesielle er kanskje at det svenske dagpengenivået er blitt så mye dårligere. Den svenske arbeidslighetsordningen, A-kassan, har både blitt dyrere å være medlem av og er dårligere. Det handler både om at nivået på utbetalingene har gått ned, at maksimal utbetalingstid er blitt kortere og at det såkalte inntektstaket ikke har fulgt lønnsutviklingen.

– Kun 12 prosent av dem som er arbeidslidige og tidligere har jobbet heltid, får i dag utbetalt dagpenger som tilsvarer 80 prosent av faktisk lønn, forteller sjefen for LO-forbundet SEKOs A-kasse, Roal Nilsson. SEKO har i dag 88 000 medlemmer tilknyttet sin A-kasse. Det finnes rundt 30 ulike A-kasser i Sverige, med til sammen 3,4 millioner medlemmer. Men Nilsson forteller at stadig flere velger å ta risikoen med å stå utenfor. Også blant LO-medlemmer er det en flukt fra A-kassan.

– I 2006 forlot rundt en halv million svenske arbeidstakere A-kassan fordi det ble så dyrt å forsikre seg. Det betyr at mange står uten et sosialt sikkerhetsnett om det skulle skje noe. Det er en risiko, men samtidig skjønner jeg at folk velger det bort. Ordningene er både blitt dyrere og dårligere. Det er tragisk, sier Nilsson.

En rapport utført av Samorganisasjonen for de svenske A-kassene viser at tre av ti arbeidslidige svensker tvinges til å ta opp private lån for å leve. (Illustrasjonsbilde.)

Ikke lønn å leve av. – Hvis du er organisert i A-kassan og blir arbeidslidig i dag, får du rundt 14 960 kroner i måneden før skatt, og det er jo ikke mye å leve av, sier Nilsson. For fagbevegelsen har det vært et mål å kreve at godtgjørelsen skal heves til 80 prosent av opprinnelig lønn. Nilsson forteller at han har sett et sterkt sosialt sikkerhetsnett bygd opp gjennom årtier, bli kraftig redusert de siste årene av den borgerlige regjeringen. Felles-

nevneren er at de politiske grepene rammer utsatte grupper som lavlønnede, kvinner og deltidsarbeidende.

I den internasjonale statistikken har Sverige også glidd nedover med fem prosentpoeng når det gjelder nivået på sykepenges. Når det gjelder yrkesskade-forsikring, har bare fem land i OECD-området lavere nivå enn Sverige.

Endringer i A-kassan

- Alle som blir arbeidslidige får arbeidslighetstrygd i Norge. For å få dagpenger må man være registrert som arbeidslidig. I Sverige har de en egen ordning der folk selv må melde seg inn i A-kassan for å få arbeidslighetstrygd.
- I løpet av 2007 og 2008 skjedde det mange endringer i arbeidslighetsforsikringen i Sverige. For å oppfylle kravene til trygd må den søkende nå minst ha jobbet i seks måneder. Det ble mindre utbetalt, samtidig som det ble dyrere å forsikre seg i A-kassan.
- En halv million svensker forlot A-kassan i 2007 og står nå uten forsikring. Den høyeste utbetalingen ble senket fra 730 kroner til 680 kroner per dag, og det var heller ikke mulig å få trygd etter endte studier. Antall karensdager økte også fra fem til sju.

Velferdsstaten rakner

LOs utreder Kjell Rautio mener høyresidens eksperimentering med velferds-samfunnet har en høy pris.

Rautio syns det er et paradoks at mens flere og flere internasjonale forskere nå anerkjenner fordelene med den nordiske velferdsmodellen, velger den svenske regjeringen å forlate kjernen av modellen. For den sittende regjeringen har det vært viktig å konkurranseutsette offentlige tjenester og redusere antallet offentlige ansatte. I dag jobber 30 000 færre i svenske kommuner sammenlignet med i 2008. Samtidig har kommunale velferdstjenester utført av private økt med 27 000.

To store private aktører dominerer, deriblant Carema, som er eid av et svensk og et amerikansk investeringsselskap.

De har den siste tiden vært i fokus for overfakturering, dårlig styring, redusert bemanning og flere ufaglærte.

Svensker fortjener bedre. Samtidig som dette har skjedd, har lønningene blitt betydelig svekket. Og kostnadsrammen må gi rom for privat overskudd og kostnader ved finansiering.

– Denne politikken har ført til større forskjeller, og regjeringen gjør lite for å endre kursen. Det svenske folk og svenske arbeidstakere fortjener bedre enn de høyreorienterte politiske eksperimenter som for øyeblikket pågår i landet, sier han.

I 2005 hadde Sverige den nest beste arbeidsledighetsordningen i hele verden, men nå ligger de langt nede på statistikken. Kuttene i velferdstjenestene samtidig med mer privatisering av velferdstjenester får store konsekvenser for samfunnet. En

OECD-rapport viser at Sverige er et land der ulikhetene vokser. De store skattelettelsene til dem som har mye fra før, er prioritert foran velferdsinvesteringer. Når de offentlige velferdstilbudene blir dårligere, skyves mye mer av ansvaret over på familiene – og spesielt kvinnene.

– Men vi må aldri tenke at dette har skjedd som følge av et uhell. Det er en bevisst politikk fra regjeringen å kutte ned på offentlige forsikringsdekninger og deretter bruke disse pengene til ulike typer skattelettelser, sier han. Etter som avgiften til A-kassan økte og vilkårene for ledighetstrygd ble strammet inn, forsvant 500 000 ut av A-kassan. I dag står 2/3 av de arbeidsledige helt uten forsikring.

Rautio ser fram til å starte arbeidet med å analysere hvilke konsekvenser endringene i velferds-Sverige har hatt, slik at LO igjen kan stake ut en ny kurs for velferdspolitikken.

Sverige har i dag en forsikringsordning som både er strammere og mindre generøs enn de systemene som finnes i andre europeiske land. Gjennom sykeforsikringenes urimelige tidsbegrensninger, harde regelverk og urettferdige arbeidsbedømming, blir langt flere fattige og flere kronisk syke.

– Tragisk er det også at den nye og strammere helseforsikringen som ble innført i 2008, så langt har ført til at 65 000 kronisk syke er tvunget tilbake til arbeidet for at de ikke skulle miste sykepengene. Andre ble nektet retten til refusjon fra helseforsikringen, til tross for en alvorlig sykdom. Sverige har i dag, ifølge regjeringens egne talsmenn, verdens strengeste regler for førtidspensjon (uførepensjon). Hvis du blir syk eller arbeidsledig, til tross for at du kanskje har kvalifisert deg til en forsikring, bør du forberede deg på å leve på et minimumsnivå, sier Kjell Rautio.

FOTO: COLLABOR.COM

Vil ha bort den kommersielle velferden

Som ungdomspolitiker fortalte LO-leder Karl-Petter Thorwaldsson med stolthet om den svenske modellen og det svenske velferdssamfunnet.

– I dag kan jeg ikke gjøre det. I dag gjør ingen det. For det er ikke lenger sant, sier han.

Det er ingenting som irriterer Thorwaldsson mer enn når de borgerlige politikere nå reiser rundt og sier at det går bra i Sverige hvis de sammenligner seg med Hellas og Spania.

– Sverige må selvsagt sammenligne seg med de beste landene. Vi har alltid ligget i tet i alle internasjonale rangeringer på velferd. Refrenget har vært velferd for alle, finansiert av fellesskapet, uten noen som tok ut overskudd. I dag er politikerne tatt som gisler av de store selskapene. Jeg er dypt kritisk til at vi ikke har tatt kampen mot private som tar ut profitt fra velferdstjenester. Dette er et grunnleggende ideologisk spørsmål som handler om verdi og menneskesyn, sier han.

– I dag er det så mange andre interesser innblandet i vår velferd. Jeg liker ikke denne utviklingen. Våre

skattepenger skal gå tilbake til det vi betaler for. Det må bli slutt på groteske tyverier fra vår velferd, sier han. Et annet mål er å verne om den svenske modellen og kollektivavtalene slik at ikke lønningene dumpes og folk havner i fattigdom.

Han vil forsvare det universelle og offentlige velferdssamfunnet og holde på at velferdsstatens grunntanke er utjevning, universalitet og å gi etter evne og få etter behov. Tillit og fleksibilitet er nødvendig for kvalitetsutviklingen.

– De kommersielle aktørenes formål er å tjene penger. Det må det bli slutt på, sier han, og fortsetter:

– Det er to år til valget, men vi kan ikke sitte og vente på et regjeringskifte. Situasjonen på arbeidsmarkedet og i velferds-Sverige bør det gripes fatt i nå.

LO-LEDER: Karl-Petter Thorwaldsson.

Krever lovendring

I Sverige har myndighetene åpnet for kommersielle aktører i skole- og velferdssektoren. I mange år har store investeringsselskap registrert i skatteparadiser tatt ut overskuddet på skattebetalernes regning. Ifølge nestleder i Vänsterpartiet, Josefin Brink, er trenden klar.

– Private omsorgsforetak har færre ansatte, flere jobber deltid eller er timevikarer, og færre ansatte har utdanning. I de mindre selskapene er det nå blitt vanlig ikke å ha kollektivavtaler, og her skjer det ofte sosial dumping, sier hun. Det har ifølge Brink vært flere skandaler som ligner på Adecco-skandalen i Oslo for ett år siden.

Vänsterpartiet vil forby at private kan ta ut utbytte. LO og Socialdemokraterna ønsker også en lovendring som sier at overskuddet skal føres tilbake til virksomheten.

Slik er omfanget av privatisert velferd:

Skolen: 13 prosent av elevene på grunnskolenivå går i private skoler og 25 prosent av elevene på videregående.

Barneomsorg: Rundt 80 prosent av barna er i kommunal barnehage.

Helse: 25 prosent av primærhelsetjeneste i fylket er i privat regi. I Stockholm 48 prosent.

Eldreomsorg: 19 prosent av de eldre i Sverige bor i privatdrevne hjem.

(Kilde: Skoleverket og Studieförbundet Näringsliv og Samfunn (SNS).

BEKYMRET: Få kjenner Sveriges velferdsutfordringer bedre enn LOs utreder Kjell Rautio.

Økende ledighet: Tabellen viser utviklingen av arbeidsledigheten i Sverige sammenlignet med snittet av OECD-landene. Kilde: OECD

Tragisk utvikling i arbeidsmarkedet

Arbeidsledigheten går til værs i Sverige. Ungdom er særlig utsatt.

Jerker Persson har jobbet i arbeidsformidlingen i snart 22 år, de siste 10 årene som tillitsvalgt på heltid for SEKO.

– Det er bedrøvelig å se på utviklingen og alle dem som nå går uten arbeid i Sverige. Særlig er ungdomsledigheten høy. For våre medlemmer som jobber i arbeidsformidlingen, er det ekstra sårt. De synes det er et stort problem at regjeringen stiller store krav til oss om å levere, mens vi har svært begrensede muligheter til å hjelpe folk, sier han.

Statistikken viser at stadig flere faller utenfor arbeidsmarkedet. I mai 2012 sto 284 308 mennesker i Sverige uten

arbeid. Det er rundt åtte prosent av arbeidsstokken. Antallet arbeidsløse har økt med nesten 100 000 personer siden regjeringen Reinfeldt overtok. Ungdomsledigheten har økt med 59 400 siden september 2006, og langtidsledigheten har økt med 50 200 personer.

Pendler. Jerker Persson, som selv bor i Halmstad, har de siste 17 årene pendlet til Stockholm for å ivareta sine medlemmers interesser. I sin hjemkommune er han lokalpolitiker for Socialdemokraterna. Han følger utviklingen i arbeidsmarkedet tett, og er ikke særlig optimistisk. Persson er overbevist om at arbeidsledigheten i Sverige vil stige ytterligere.

– Vi ser utviklingen i Europa med massearbeidsledighet. Dette vil jo få ringvirkninger ettersom svenske firmaer sliter

med å få solgt sine varer. Det blir nok enda større arbeidsledighet, sukker Persson.

Høyt sykefravær. – Mange er frustrerte fordi de ikke klarer å få flere i arbeid. Dette går ut over arbeidsmiljøet, og flere blir sykemeldte. I dag er sykefraværet i arbeidsformidlingen i gjennomsnitt på de 320 arbeidskontorene hele 5,3 prosent, mens gjennomsnittet i andre statlige virksomheter er rundt 4 prosent. Dette er negativt for dem som faller utenfor arbeidsmarkedet. Rundt hver tiende person som er i A-kassen får i dag utbetalt rundt 80 prosent av sin tidligere lønn. Mange må gå videre til sosialkontoret for å få hjelp. Persson håper at LO og de politiske partiene på venstresiden nå samarbeider, og får gjennomslag for en mer aktiv sysselsettings-, og næringspolitikk.

Én av fire uten jobb

Den største utfordringen på det svenske arbeidsmarkedet er en høy og vedvarende ungdomsledighet (som omfatter dem mellom 15 og 24 år).

I februar 2012 var tallet på arbeidsløs ungdom hele 25,2 prosent. Dette utgjør 160 000 svenske ungdommer uten jobb. I tillegg har titusener av svenske ungdommer reist fra Sverige til Norge for å jobbe. I Norge var arbeidsledigheten i juli 2012 3 prosent, mens ungdomsledigheten var 8,1 prosent.

Hadde alle svenske ungdommer som jobber i Norge reist hjem, ville Sveriges ungdomsledighet passert 30 prosent eller kanskje enda mer.

Faglig tillitsvalgte er kritiske til regjeringens politikk, som de mener ikke skaper varige arbeidsplasser eller gir flere praksisplasser og lærlingplasser.

Den svenske regjeringens medisin er skattelette til dem som har en jobb å gå til. Håpet er at dette vil få fart på hjulene i økonomien igjen. Et annet grep er å fjerne formuesskatten på arbeidende kapital.

– Resultatet av denne politikken synes ikke å være flere folk i arbeid. Snarere blir flere arbeidsledige, arbeidslivet tøffere og siste OECD-rapport viser at gapet mellom rik og fattig i Sverige øker, sier LO-leder Karl-Petter Thorwaldsson.

HØY LEDIGHET: SEKO-tillitsvalgt Jerker Persson er bekymret både for de arbeidsledige og ansatte i arbeidsformidlingen.

Sossarna vil ha kunnskapsløft

Den tidligere svenske utdannings- og sosialministeren, Ylva Johansson, sier at noe av det som skiller Socialdemokraterna og Moderaterna er synet på utdanning.

– Dette handler om synet på mennesker, hvordan vi ser på arbeidsmarkedet og hva vi skal konkurrere med. Får vi makt i 2014, skal vi endre kurs, sier hun.

Riksdagsmedlem Ylva Johansson, som nå er i Riksdagen for Socialdemokraterna, mener det meste statsminister Fredrik Reinfeldt gjør er ideologisk begrunnet. Hun tror mange er forundret over at han verken ser ut til å ville gjøre noe med massearbeidsledigheten eller satse på utdanning, selv om arbeidsgiverne etterspør kompetanse.

Det handler om ideologi. – Jeg vet at Moderaterna gjør dette bevisst av ideologiske grunner. De tror at lave lønninger og løsere arbeidstilknytning skaper flere jobber. Da jeg var utdanningsminister, under den store økonomiske krisen på 90-tallet, lanserte vi «Kunnskapsløftet». Det var en av de største satsingene på utdanning noensinne. Moderate politikere argumenterte da med at dette var å kaste utdanning etter folk som verken kan eller vil noe. Det var det største sløseriet med offentlige penger de hadde sett, forteller Johansson.

Vil satse på utdanning. – Slik tenker de i dag også. Her om dagen ble jeg konfrontert av en borgerlig politiker som mente at ikke alle trenger så mye utdanning som sosialdemokratene vil ha. Altså

NYTT KUNNSKAPSLØFT: Riksdagsmedlem Ylva Johansson, med barnebarnet på veggen bak seg, ønsker et nytt kunnskapsløft i Sverige.

er utdanning et ideologisk spørsmål som handler om synet på mennesket, arbeidsmarkedet og på hvem Sverige ønsker å være i verden. Det er jo ikke slik at de som ikke har utdanning ikke kan noe. Alle mennesker har store ressurser. Men det er faktisk sånn at hvis vi blir arbeidsledige er det som om ressursene krymper, nesten som en eple-skrodd. Derfor er det viktig å gi folk utdanning og kompetanse til å komme seg tilbake i jobb. Og folk som har vært lenge i én jobb har behov for å etterutdanne seg.

Gremmes. Johansson gremmes også over at Reinfeldt tar så lett på massearbeidsledigheten i Sverige.

– Statsministeren påstår at ledigheten ikke er noe problem, siden de fleste etniske svensker har jobb. Ifølge en oversikt fra SCB som viser sysselsettingen i Sverige, ser vi at det ikke er bakgrunnen som er årsaken til at mange er uten jobb. Det skyldes utdanningsnivået. Folk som ikke har gymnas eller høyere utdanning, sliter uansett bakgrunn i det svenske arbeidslivet, sier Ylva Johansson.

– Vi skal satse på et kunnskapsløft og

sette alle kluter til for å få full sysselsetting. Og når det gjelder de private aktørene i velferds-Sverige, så synes jeg LO-kongressen gjorde et bra vedtak om at overskuddet må føres tilbake i selskapene. Det er vanskelig for oss å si nei til å beholde privatskolene, men vi kan gjøre noe med vilkårene. Offentlighetsprinsippet skal gjelde, og det skal være fullt innsyn. De ansatte skal ha anstendige arbeidsforhold, og overskudd skal føres tilbake til bedriften. Gjør vi dette, vil mange av de private aktørene som bare er ute etter profit, forsvinne av seg selv, sier hun.

ILLUSTRASJONSFOTO: COLOURBOX

Privatskoleelever i fritt fall

I løpet av 20 år har Sverige gått fra å ha et av de mest regulerte skolesystemer til verdens mest liberale. Samtidig har elevenes prestasjoner falt katastrofalt.

leseforståelse falt fra 3. til 19. plass på PISA-undersøkelser. En rapport som er laget fra Manifest Analyse slår fast følgende:

- 47 prosent av de videregående skolene i Sverige er nå private, av disse eies 84 prosent av aksjeselskap.
- Fem skolekonsern dominerer markedet, og de hadde en samlet profit på over 400 millioner kroner i 2009.
- Det er i dag store kvalitetsforskjeller på skolene. Hvilken skole eleven går på, har fått mer å si for prestasjonene.
- Det frie skolevalget har blitt en «sorteringsmaskin», der foreldrene til godt motiverte og høyt presterende elever aktivt velger visse skoler og velger andre bort.
- Erfaringene fra Sverige viser at mer konkurranse i skolen ikke bedrer resultatene. Tall fra OECD konkluderer med det samme.

Det sier økonom Jonas Vlachos, som har studert hva som har skjedd i den svenske skolesektoren. Det svenske utdanningssystemet har i mange år vært kjent for å ha gode resultater og liten ulikhet. Leseforståelsen blant yngre elever var en stund blant de beste i OECD, og i naturfag var svenske ungdommer på topp. I dag er situasjonen annerledes. Etter 20 år med privatskoler og konkurranse om elevene, har situasjonen endret seg betraktelig. I dag går nesten hver fjerde elev ut av niende klasse uten godkjente karakterer, og mister dermed muligheten til å begynne på videregående skole. Sverige har i

Dereguleringen av jernbanen svir

KRITISK: LO-tillitsvalgt Elias Cataño mener det trengs en snuoperasjon i svensk jernbane.

Hele seks av ti svensker har mistet troen på jernbanen som transportmiddel.

Det viser en fersk undersøkelse utført av Novus. LO vil regulere dereguleringen og mener det haster med å investere mer i jernbane både i infrastruktur, i materiale og ikke minst i de ansatte.

Elias Cataño, SEKO-tillitsvalgt i SJ, har i mange år hatt ansvaret for ombordpersonalet på hurtigtogene i Stockholm-området. Han er også verneombud, og får derfor daglig servert historier om et forverret arbeidsmiljø. Cataño tror en kombinasjon av færre ressurser og at jernbanen er deregulert har ført til at arbeidsmiljøet er langt tøffere enn tidligere. Han ser også at tjenestene blir dårligere.

– Konkurransetsettingen har ført til flere forsinkelser, vanskeligere billettsystem for de reisende og et sterkere press på de ansatte, sier han.

Elias Cataño (34) har jobbet i fem år ved jernbanen og fulgt utviklingen tett. Han har fartstid fra Socialdemokraternas ung-

domsforbund (SSU), men er i dag aktiv i Vänsterpartiet. Han har sett store endringer på sin arbeidsplass de siste årene.

– I dag er det mange konkurrenter til SJ, og vi ser en klar forverring av både tog og spor. Dette gjør meg opprørt og lei meg. Samtidig ser jeg også at lønns- og arbeidsvilkårene er blitt dårligere.

Sosial dumping. – Vi har lenge fryktet sosial dumping ved jernbanen, og nå ser vi tendensen. Blant annet får ikke nyan-satte lenger tilbud om opplæring, og mange har også fått dårligere pensjonsordninger. Da jeg startet i jobben for fem år siden, fikk vi alle tilbud om betalt utdanning i 5–6 uker. Dette får ikke nyan-satte. Det er ikke lenger lønn under utdanning. Arbeidsgiverne prøvde seg også en stund med at de ansatte skulle betale sin egen uniform, men dette fikk vi i SEKO heldigvis stoppet, sier han.

Trist utvikling. Cataño syns utviklingen er trist. Om to år håper han på en ny regjering som er mer jernbanevennlig. I stedet for at jernbanen skulle være rygg-

raden i økonomien og skape vekst og arbeidsplasser, har den borgerlige regjeringen konkurranseutsatt jernbanen. Fra 2011 tok de siste skritt for full privatisering. Oppsplittingen av jernbanen har ført til store kommunikasjonsproblemer som reisende har måtte betale dyrt for, både i form av økt pris, dårligere tjenester og ventetid mellom bytter.

– Vi i SEKO mener det nå må skje endringer i dagens kollektivtrafikk-system, slik at samfunnets interesser prioriteres. Første skritt er å gjøre Trafikverket til en sektormyndighet med et helhetsansvar for jernbanen, sier han. Cataño håper at SEKO og resten av fagbevegelsen vil få økt innflytelse. De har i det siste rekruttert mange unge medlemmer, og organiserer 60–70 prosent av ombordpersonalet.

– Våre medlemmer jobber under sterkt press. Vi som jobber på snabbtoget føler oss av og til som prøvekaniner. Arbeidsgiver ønsker å teste ut ulike praksiser hos oss. Fokus er hele tiden på effektivitet og å få mer ut av pengene. Det svir, sier Elias Cataño.

Det nye fattig-Sverige

«Clara» (23) er en av mange arbeidsledige svenske ungdommer. Hun bor sammen med kjæreste og lille Ada på 16 måneder i Brandbergen utenfor Stockholm.

LO-medlem «Clara» vil helst være anonym, fordi det ikke er så moro å stå fram som arbeidsledig. Hun vil heller ikke fortelle hvem hennes tidligere arbeidsgiver er, fordi hun er redd dette kan gjøre det enda vanskeligere å få jobb. Hun er glad for at hun alltid har vært fagorganisert i SEKO og også medlem av A-kassen. Selv om hun ikke får så mye utbetalt i måneden, har hun i alle fall en tilknytning og kan også få råd. Mange av de arbeidsledige vennene hennes har ikke støtte fra A-kassen og må bo hjemme hos foreldrene. Det går utover selvtilliten, og mange er frustrerte, forteller hun.

– Vi som er unge føler at ingen bryr seg om at så mange er utenfor arbeidsmarkedet. Noen av mine venner har flyttet til Norge for å søke jobb. Selv valgte jeg å

LEDIG: Clara er én av svært mange unge svensker som står utenfor arbeidsmarkedet. Datteren Ada er foreløpig lykkelig uvitende om morens bekymringer.

bli ettersom jeg har barn, sier Clara, og er glad hun har en samboer med jobb. Hun jobbet tidligere i et reklamebyrå. Der hadde hun vært i 2,5 år da det skjedde

en stor omorganisering og alle faste stillinger ble omgjort til korte vikariater og timeansettelser.

– Jeg har siden 2007 jobbet på timebasis, og det var ganske vanskelig, sier hun.

Da hun fikk barn, fikk hun svangerskaps-penger på rundt 8000 kroner i måneden. Så sto hun plutselig uten jobb og var fullt og helt avhengig av støtte fra SEKO's A-kasse. I dag har hun utbetalt rundt 7000 kroner i måneden. Hun er ofte på arbeidsformidlingen og prøver det hun kan for å skaffe seg jobb, men møter ofte stengte dører fordi hun ikke har mer erfaring og kompetanse.

– Hvordan skal jeg skaffe meg praksis når markedet er stengt? Jeg har heller ikke fått tilbud om kurs eller utdanning i perioden jeg har vært ledig, sier hun. Det er en vanskelig situasjon fordi hun gjerne vil jobbe.

– Jeg føler at regjeringen ikke bryr seg om at så mange unge går rundt og ikke får brukt sine ressurser. Gi oss unge en sjanse. Innkall oss på jobbintervju, så vi kan vise hva vi kan. Det føles urettferdig, fordi jeg ønsker så gjerne å jobbe, sier hun.

140 000 utenfor

Verst er det for dem som faller helt utenfor og verken får arbeidsledighetstrygd, sykepenger eller annen støtte. De som havner helt utenfor det sosiale sikkerhetsnettet.

Ifølge Næringslivets Hovedorganisasjon bor det i dag rundt 140 000 svensker under disse forholdene.

Gruppen tilsvarer 2,3 prosent av alle i arbeidsfør alder og vokser hver uke. Nylig introduserte sosiolog Tapio Salonen sin forskning i Svenska Dagbladet: «Andelen voksne som verken har arbeid eller studie har økt dramatisk i Malmö de siste tiårene. Virkelig tøft er det i dag for de barna som vok-

ser opp med en enslig forelder som kanskje har dårlig helse og er ute av stand til å støtte seg selv og familien på én inntekt. Forskjellene i 'muligheter i livet' øker på denne tiden svært raskt og 'sosial arv' kan igjen bli stadig viktigere.»

SAGT I DEN POLITISKE DEBATTEN I SVERIGE

Privata alternativ og konkurransutsättning inom välfärdssektorn har inte blivit den mirakelmedicin som många hoppades på.

(...) Vi kan inte hitta några vetenskapliga belägg för att de högt ställda förhoppningarna har infriats».

SNS forskningschef Laura Hartman.

«Velferdssystemene i Sverige er blitt kraftig uthult siden 2005. Vi er i ferd med å forlate den svenske modellen. Det har blitt dårligere sosiale rettigheter over hele fjøla.» Joakim Palme, professor i statsvitenskap og sønn av tidligere statsminister Olof Palme.

«En fersk OECD-rapport viser at Sverige får dårligere sosialforsikringer. Mennesker ledes ut i fattigdom. Arbeidsledige og syke har fått det verre, både unge og gamle.» Adrian Engstrøm, leder av Sveriges arbeidslødes landsorganisasjon (Salo)

«Reinfeldt la listen høyt for tidlig med ambisjonen om at Moderaterna skal overta Socialdemokraternas rolle som Sveriges samfunnsbærende parti.

(...) Den nye sosialdemokratiske lederen, Stefan Løfven, ligner mye mer på en arbeider og et vanlig menneske enn det 'arbeiderpartilederen' Reinfeldt gjør. Antall arbeidsløse ungdommer og langstidsledige er en akilleshæl. Mens det lukter svette av Løfven, dufter Reinfeldt kjedelig, dyrt etterbarberingsvann.»

Odd Inge Skjævesland i Aftenposten 31. juli 2012.

«Vi har overinvestert i jernvägar.»

Anders Borg, finansminister (2007)

«Straks etter regjeringsskiftet i 2006 hadde svensk LO rundt 1,8 millioner medlemmer. I slutten av 2011 hadde vi 1,5 millioner. En årsak til at vi mister medlemmer, er endringene i arbeidsløshetsforsikringen, A-kassan. Dessuten har Reinfeldt-regjeringen endret arbeidsmarkedet med flere med løsere tilknytning til arbeidsmarkedet. Å stille arbeidere mot arbeidere gavner bare arbeidsgiveren.» Avgått LO-leder Wanja Lundby-Wedin.

Les mer på nett:

Laura Hartmans rapport «Konkurransens konsekvenser-Hva skjer med svensk velferd» utgitt av SNS, kan lastes ned her: www.sns.se

Tabell som viser utvikling i sosialhjelpen i Sverige: <http://www.socialstyrelsen.se>

En oversikt som viser utviklingen i A-kassan og sykeforsikringen de siste årene: http://people.su.se/~kennethn/10_sveriges_socialforsakringar_i_jamforande_per_spektiv.pdf

Rapport om svenske friskolen: www.manifest.no

Redd Barnas rapport om barnefattigdom i Sverige: <http://www.rb.se/vartarbete/isverige/barnfattigdom>

Statistikk som viser utvikling av arbeidsløshet de siste årene (ungdom og totaltall): <http://stats.oecd.org>

Følg den fagligpolitiske debatten via svensk LO, SEKO og Kommunals hjemmeside: www.lo.se og www.seko.no og www.kommunal.se

På Samarbeidskomiteen for fagbevegelsen og de nordiske sosialdemokratiske partienes (Samak) hjemmeside kan du finne

mye bakgrunn for den nordiske samfunnsmodellen: www.samak-nordicmodel.org/

Her er regjeringen og Riksdagens hjemmeside: www.regeringen.se og www.riksdagen.se

De politiske partier i Sverige: www.socialdemokraterna.no www.vansterpartiet.se www.mp.se www.moderaterna.se

Du kan også følge med på svensk og europeisk politikk og arbeidsliv på www.frifagbevegelse.no og www.arbeidslivet.no